
Posouzení (diagnostika) osobnosti

PSY402 Psychodiagnostika dospělých

Mgr. Tomáš Kohoutek, Ph.D.

19783@mail.muni.cz

Prvky komplexního posouzení osobnosti (Vl. Smékal)

- Stavba těla
- Dynamika činnosti (temperament)
  - v činnostech rychlost, důraznost, aktivita, vzrušivost...
- Zaměřenost, motivace – oč usiluje?
  - na čem jí záleží, k čemu se odhodlává, záliby, sklony
- Charakter, jáství – jaká je?
  - smysl života, morálka, seberegulace
  - pojetí sebe a druhých, interakce

ČASTO POSUZOVANÉ STRÁNKY OSOBNOSTI

- **Struktura – dynamika – vývoj – patologie – životní kontext – adaptace**
- Identifikace stabilnějších charakteristik (např. vlastností - rysů)
- Struktura osobnosti – charakterologie, typologie
- Kognitivní, konativní a emoční aspekty (temperament, kognitivní styl...)
- Funkce osobnosti (seberegulace...)
- Sebepojetí (self-esteem...)
- Obsahová stránka psychologického fungování (zájmy, hodnoty, motivy...)
- Klinicky relevantní syndromy (depresivita...)
- Interpersonální fungování (dominance, afiliace, empatie...)
- Interakce s prostředím, životních událostí (stres, zvládání, sociální opora, traumatizace...)
- Charakteristiky adaptace (kontakt s realitou, integrita...)
- Měřítko různých aspektů vývoje (morální vývoj...)
- ...

ÚČELY POSUZOVÁNÍ (DG.) OSOBNOSTI

- klinika, terapie - patologie i normalita, ohnisko i pozadí
  - case formulation, plánování i monitorování výsledků terapie, silné/slabe stránky, potřeby, reprezentace sebe a druhých
  - adaptace na chronické postižení, zvládání terapie, compliance, životní styl
- forezní – odpovědnost, věrohodnost, vztahy, poškození
- poradenství – interpersonální, zvládání, vztahy
- personalistika - výběr - predikce úspěchu(fitu) i integrita
- výzkum – rozvoj teorie pro vše předchozí
- Častěji než v jiných oblastech diagnostiky implicitní účel

MOŽNÉ VÝSLEDKY POSOUZENÍ OSOBNOSTI

- Zhodnocení jednotlivých relevantních charakteristik (má, nemá, jak moc)
  - Profil charakteristik interpretovaných společně
  - Komplexní popis klienta v souladu s preferovanou teorií – reprezentování sebe, druhých, světa – dynamika. Podklad pro pochopení.
  - Popis patologie, hypotéza poruchy (Dg.), kategorizace
-

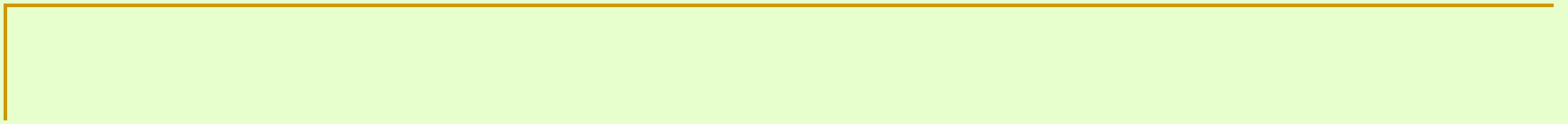
ZDROJE INFORMACÍ

- Pozorování chování v různých situacích
  - specificky chování v interakci s psychologem
- Sebeopis, self-report
  - klient referuje o svém chování a prožívání
- Popis blízké, pečující osoby
  - proxy report, peer rating
- Produkty
  - výsledky minulé práce
- Čistě empirické indikátory,
  - bez jistoty ohledně kauzální podoby vztahu

ROLE TEORIE – CO CHCEME VĚDĚT?

- 0 – „ateoretické“ posuzování
    - dílčí charakteristiky, individual differences
    - teorie něčeho jiného než osobnosti
  - Popisné modely - teorie
    - často faktorově odvozené
    - Individuální rozdíly / shodné dimenze
  - Komplexní pojetí
    - Typologické přístupy, obv. vycházející z psychodynamických či humanistických pozic
  - „Diagnostické“ pojetí – stanovení poruchy dle MKN, DSM, OPD
-

TYPY METOD

- VÝKONOVÉ (PERFORMANCE-BASED)
  - tradičně „projektivní“
  - „objektivní“ ve Svobodovském smyslu
- SEBE-POSUZOVACÍ (SELF-REPORT)
  - „objektivní“ v mezinárodním kontextu
  - dotazníky, někdy s verzí pro blízkou osobu
- ROZHOVOROVÉ (interakční)
  - málo strukturované a standardizované, interakce
  - strukturované OPD, IPDE, ..., MKN/DSM

VÝKONOVÉ TESTY OSOBNOSTI

- „Projektivní“ metody
  - Kognitivní styl, s nímž člověk přistupuje ke zpracování neurčitého materiálu, odpovídá tomu, jak přistupuje se světu, sobě, a druhým
  - Test poskytuje vzorek relevantního chování
  - ROR (R-PAS), TAT
- Projev osobnostních charakteristik ve výkonových metodách
  - Historicky např. snaha o interpretaci výsledků testů inteligence vzhledem k osobnosti („Rappaportovy křivky“ ve WAIS)
  - Charakteristiky osobnosti jako proměnné s podílem na výsledku (např. testy pozornosti – Bourdon, Stroopův test – a motivace, frustrační tolerance, pečlivost, svědomitost...)
  - Specifické teorie: Witkinovy testy závislosti na poli (RFT, BAT, skryté figury)
  - Neuropsychy úlohy s rozhodováním, např. Iowa Gambling Task

Iowa Gambling Task (Bechara et al., 1994)

- simulace rozhodování v nejasných a mnohoznačných situacích
- balíčky **A B C D**, různá výše a frekvence výher a pokut (od „sázky na jistotu“ po „vabank“)

Povaha výsledků IGT

- celkové skóre (výhra, IGT skóre)
- frekvence volby jednotlivých balíčků podle vlastností
- strategie jednání v průběhu hry (přechody mezi balíčky, reakce na výhru či pokutu)
- Vztah k osobnostním proměnným: kognitivní zpracování, strategická úvaha, učení, emoční regulace (reakce na úspěch a neúspěch), sensation-seeking, impulzivita...

IGT

	Bad Decks		Good Decks	
	A	B	C	D
Gain/Deck:	\$100	\$100	\$50	\$50
Loss/10 cards:	\$1250	\$1250	\$250	\$250
Net/10 cards:	-\$250	-\$250	\$250	\$250
Rewards/10 cards:	5	1	5	1

SELF-REPORTY - DOTAZNÍKY

- **„objektivní“ testy osobnosti** = takové, při jejichž *skórování* není potřeba úsudek, může je proto provádět i osoba bez zvláštního vzdělání, „úředník“, lze je vyhodnocovat strojově...
  - možné synonymum – „strukturované“
  - x „objektivní“ zde tedy neznamena odolný vůči zkreslení výsledku
  - !!!skórování není totéž co interpretace
- **Self-report**
  - poskytování takových informací o sobě tak, abychom se dozvěděli, co klient neví 😊
  - reagování na položky vs. odpovídání -> nemožnost interpretovat položky

Problém zkreslování odpovědí

- nevědomé odpověďové tendence (*response set*)
- **záměrné** zkreslování, (di)simulování (*faking good, faking bad, malingering*)
- příbuzné termíny:
  - zkreslování odpovědí (*response distortion* – např. zkreslení skutečných pocitů a přesvědčení působením odpověďové tendence)
  - vytváření dojmu (*impression management* – snaha prostřednictvím odpovědí vytvořit dojem, který neodpovídá skutečnosti)
  - styl odpovídání (*response style/set* – tendence souhlasit/nesouhlasit, odpovídat sociálně žádoucím způsobem)
  - sociální žádoucnost (*social desirability* – odpověď v souladu s očekáváním, vnímanou normou)

Jak předcházet zkreslení a jak na ně reagovat...

- Využití otázek s extrémní empirickou frekvencí určité varianty odpovědi („Mám dobré přátele ve většině měst“; „Už jsem někdy v životě zalhal“),
- sledování konzistence odpovědí na shodné nebo obdobné položky (např. formulované pozitivně a negativně – „Mám mnoho přátel“ x „Nemám mnoho přátel“),
- nucená volba u položek s předpokládanou vysokou mírou desirability.

- Pokud identifikujeme zkreslení, můžeme...
  - korigovat získané výsledky
  - zpochybnit jejich validitu

Principy konstrukce dotazníků I

- **Obsah** (content approach; syn. logický, racionální postup)
- základem je prosté a přímé porozumění tomu, co chceme identifikovat (např. extraverte – soubor položek na vztahy s lidmi; hypochondrie – myšlenky na nemoc, obavy z mikrobů...)
- patrně nejstarší postup (Woodworth Personal Data Sheet), v současnosti není „v čisté formě“ příliš využíván
- výhody:
  - jednoduchost
- nevýhody:
  - snadné zkreslování výpovědí („průhlednost“)
  - závislost na dobré úrovni sebereflexe klienta

Principy konstrukce dotazníků II

- **Kriteriální přístup** (criterion-keying approach; též „empirický“)
- položky jsou zařazovány striktně pouze takové, které diskriminují mezi dvěma předem dobře definovanými (empirické kritérium) skupinami respondentů (např. depresivní – non-depresivní)
- využít např. při konstrukci MMPI
- v současnosti etablovaný metodologický postup
- výhody:
  - dobrá metoda pro zajištění obsahové validity a praktické využitelnosti metod
  - oproti teoretickým postupům se „drží při zemi“
- nevýhody:
  - extrémní ateoretičnost komplikuje zobecňování výsledků a převod mezi jazyky
  - zcela závisí na možnosti dobře definovat skupiny (obvykle se omezuje pouze na klinické syndromy)
  - navozuje dojem, že je možné jednoznačně odlišit dvě skupiny (ve skutečnosti se může jednat spíše o kontinuum nebo ještě častěji o skupiny s překryvem distribuce sledovaného fenoménu)

Principy konstrukce dotazníků III

Faktorová analýza

- identifikace dimenzí na základě sledování korelací mnoha pozorování-položek; pojmenování dimenzí jako „pointa“ celé procedury
- přístup značně rozšířený, s dlouhou tradicí
- příklady užití: 16 PF, NEO, Eysenckovy dotazníky
- výhody
  - úspornost, empirická podloženost
- nevýhody
  - výsledky jsou kriticky závislé na výchozí sumě položek
  - otevřená otázka funkčních souvislostí
  - otázka vhodnosti jednotlivých postupů FA
  - otázka, které dimenze jsou skutečně „základní“ (vs. např. hierarchičnost)

Principy konstrukce dotazníků IV

Teoretický přístup

- položky se formulují na základě určité teorie – reflektují její východiska; daná teorie může být komplexní (vysvětluje či popisuje osobnost jako celek) nebo určitý aspekt osobnosti
- nepřiliš rozšířený
- výhody:
  - metoda dodává teorii „operační definici“, která může vést k jejímu dalšímu rozvíjení cestou výzkumu (a tak i k dalšímu vývoji metody)
  - dobrá teorie poskytuje dobrý (a flexibilní) referenční rámec pro interpretaci, zobecňování i vedení dalšího výzkumu
- nevýhody:
  - užitečnost testu je limitována validitou teorie
  - otázka, zda test vůbec dobře reflektuje teorii (bez ohledu na její validitu)

Kombinace přístupů

- Vývoj všech dotazníkových metod přinejmenším na počátku čerpá z obsahového přístupu;
- Svou roli nemusí hrát explicitní odkaz na určitou teorii, vždy ji však přinejmenším implicitně sehrává porozumění autora metody teoriím osobnosti;
- FA i kriteriální analýza bývá prováděna často i po publikování metody „ex post“ v rámci její validizace.
- Ve skutečnosti se při vývoji dotazníkových metod v praxi uplatňuje zpravidla více různých přístupů (např. v různých fázích), dominantní východisko však bývá určující pro charakter metody.

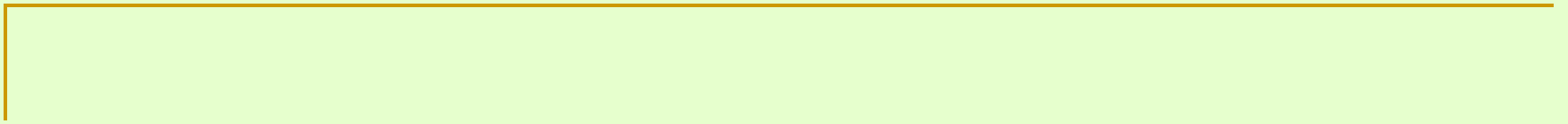
Funkční klasifikace dotazníkových metod

(dle Hogan, 2014)

	Komplexní	Specifické (doménové)
Norma	16 PF, NEO, PSSI	ŽIS, LOC Scale
Abnormita	MMPI, MCMI, PID-5	BDI, STAI

Specifické a komplexní metody

- Specifické:
    - často kratší
    - využití pro orientační dg., screening, výzkum,
    - konstrukty definované jasně, patrné z názvu, jasná je i indikace,
    - zpravidla jeden skór, poměrně jednoduchá interpretace.
  - Komplexní:
    - zpravidla delší (až stovky položek),
    - více skórů (pro každou ze škál, plus další odvozené),
    - častěji heuristické využití (tvorba nebo ověřování teorie),
    - indikace v individuálních případech k posouzení různých možností (nevíme mnoho o povaze problému, potřebujeme posoudit více aspektů osobnosti či jejich interakcí),
    - **komplikovanější interpretace** než u specifických metod.
  - A IPIP: <http://ipip.ori.org>
-

NEO (-FFI, -PI-R)

Psycholexikální přístup k osobnosti: faktory Big five

80. léta

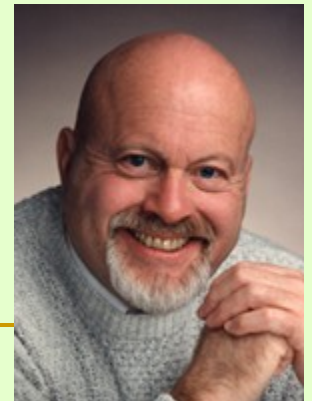
- nelze diagnostikovat jiné konstrukty než pojmy používané ZO pro sebepopis → diagnostika kognitivních struktur, ne reálných vlastností

Obecná lexikální hypotéza:

nejvýznamnější interindividuální rozdíly jsou kódovány v přirozeném jazyce v podobě jednotlivých slov

Lewis R. Goldberg – „Big five“ 1981

Martina Hřebíčková - PDB 2017

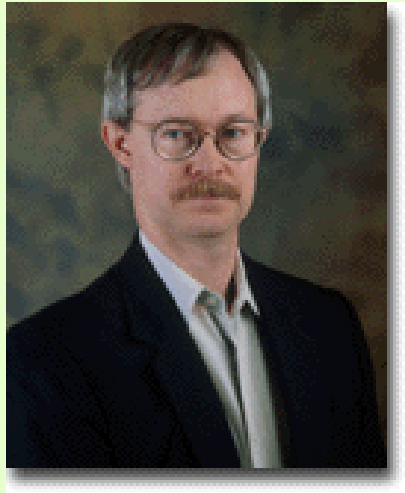

NEO (-FFI, -PI-R)

R. McCrae and P. Costa

dotazníky zjišťující „Big five“

NEO (-FFI, -PI-R, -PI-3)

Costa a McCrae vyšli z Cattellova 16 PF Neuroticismus, Extraverze, Otevřenost vůči zkušenosti → NEO inventář → rozšíření o dvě dimenze Přívětivost a Svědomitost.

Zkrácená verze - NEO Five-Factor Inventory - **NEO-FFI** - NEO pětifaktorový osobnostní inventář

- 60 položek, každá z pěti škál tvořena 12 položkami

Revised NEO Personality Inventory – **NEO-PI-R** - NEO osobnostní inventář

- 240 položek, 48 položek pro každou škálu, vždy 6 subškál

NEO-PI-3 – vstoupilo na český trh

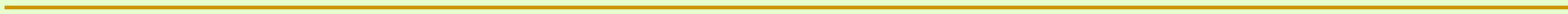
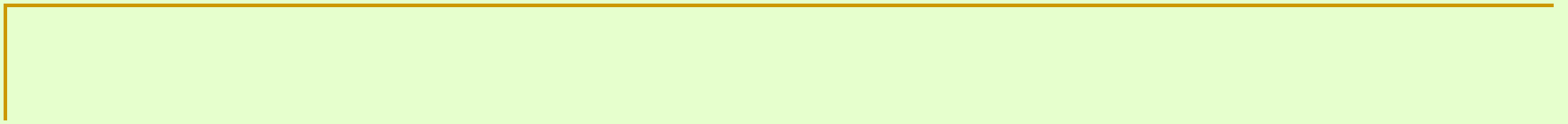
Nebo 6? HEXACO

TABLE 28.1

Description of Five-Factor and the Six-Factor (HEXACO) Models of Personality

HEXACO model (6 factors)		Five-factor model	
Factor	Definition ^a	Factor	Definition ^b
H: Honesty—Humility	Sincere, modest, nongreedy, fair minded		
E: Emotional Stability (reversed)—Emotionality	Anxious, fearful, dependent, sentimental	Neuroticism	Anxious, angry, depressed, self-conscious, immoderate, vulnerable
X: Extraversion—Surgency	Expressive, socially bold, social, lively	Extraversion	Gregarious, friendly, assertive, active, cheerful, excitement seeking
A: Agreeableness	Forgiving, gentle, flexible, patient	Agreeableness	Trustworthy, moral, altruistic, cooperative, modest, sympathetic
C: Conscientiousness	Organized, diligent, perfectionist, prudent	Conscientiousness	Orderly, dutiful, achievement striving, self-disciplined, cautious
O: Openness to Experience	Creative, curious, unconventional, aesthetic appreciation	Openness to Experience	Imaginative, artistic interests, intellectual, liberal, adventurous, emotional

^aFrom Lee and Ashton (2004). ^bFrom International Personality Item Pool (Goldberg, 1999).

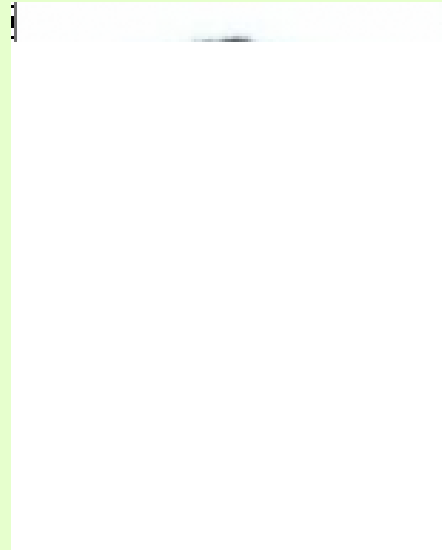
PSSI Inventář stylů osobnosti a poruch osobnosti (Persönlichkeits-Stil-und Störungs-Inventar)

Prof. Dr. phil. **Julius Kuhl**

Universität Osnabrück

<http://www.psych.uni-osnabrueck.de/mitarbeiter/jkuhl/jkuhl.html>

Ph.D. Miguel Kazen, M.S. Psych.

PSSI Inventář stylů osobnosti a poruch osobnosti (Persönlichkeits-Stil-und Störungs-Inventar

- vychází z teorie PSI,
- identifikuje 14 osobnostních stylů, které mají představovat „**nepatologické** varianty“ poruch osobnosti popsaných v DSM-IV a MKN-10
  - normalitu popisuje problematizujícími slovy
- dynamika každého stylu je popisována vzhledem k teorii interakce osobnostních systémů (PSI); faktorová struktura dotazníku zahrnuje pouze čtyři hlavní faktory
  - kritika: dotazník má zbytečně mnoho škál, ty ne vždy dobře reflektují teorii, která je navíc příliš složitá a spekulativní (nekoresponduje např. s faktorovou strukturou dotazníku – H.J.Eysenck)

PSSI (Kuhl & Kazén, 1997): charakteristiky podle výše skóre

Seznam individuálních stylů, zachycených pomocí PSSI, odpovídající jednostrannosti a poruchy osobnosti, jakož i ukázková položka příslušné škály

Styl	Jednostrannost	Porucha	Ukázka položky
sebejistý	bezohledný	disociální	„Když se lidé postaví proti mně, dovedu je vyřídit“
nedůvěřivý	svéhlavý	paranoidní	„Je mnoho upřímných a otevřených lidí“ (opačný pól)
rezervovaný	chladný	schizoidní	„Zachovávám si odstup vůči druhým lidem“
sebekritický	pochybovačný	sebenejistý	„Kritika se mně dotýká více než druhých“
pečlivý	přesný / perfekcionistický	nutkavý	„Stálost a pevné zásady určují můj život“
intuitivní	mýtický	schizotypní	„Věřím na přenos myšlenek“
optimistický	přikrášlující	rapsodický	„Kamkoli přijdu, šířím dobrou náladu“
ctižádostivý	sebestředný	narcistický	„Láká mě myšlenka být slavnou osobností“
kritický	umíněný / zatrpklý	negativistický	„V životě mě často provázela smůla“
loajální	přichylný	závislý	„Potřebuji mnoho projevů lásky a přijetí“
impulzivní	vrtkavý	borderline	„Mé city se mění často náhle a impulzivně“
příjemný	předvádějící se	histriónský	„Na druhé pohlaví působím obzvláště přitažlivě“
klidný	utlumený	depresivní	„Cítím se často skleslý a slabý“
ochotný	obětavý	obětující se	„Zabývám se více starostmi druhých než vlastními potřebami“

Teorie PSI – základní předpoklady

- Existence **dvou nezávislých afektivních systémů**: pozitivní afekty (energetizují akci), negativní afekty (inhibují)
  - navazuje na klasické představy o temperamentu (Hippokrates, Galenos) i na moderní rysově teorie (Eysenck, Gray)
- Pro kontrolu akce je však důležité i zapojení **kognitivních systémů**
  - jejich popis odpovídá Jungovu členění „ektopsychických funkcí“: vnímání, intuice, myšlení a cítění
- Vztah mezi afektivními a kognitivními systémy, „**dynamický parametr**“, lze popsat pomocí tzv. „**modulačních hypotéz**“ (viz níže)
- Jednotlivé styly představují ustálené funkční vzorce vztahu mezi afektivními a kognitivními systémy;
  - nevýhodou může být jednostranné zvýraznění určitého stylu stejně jako jeho absence;
  - jako výhodná se jeví možnost přecházení mezi styly v závislosti na nárocích situace;
  - zdůraznění určitého stylu (měřeno pomocí PSSI) je i vodítkem pro poradenství nebo terapii (je třeba odlišně povzbuzovat motivaci i diferencovaně reagovat na odlišné potřeby)

PSI – charakteristiky kognitivních systémů

	SYSTÉMY REGULACE CHOVÁNÍ	SYSTÉMY ORGANIZACE ZKUŠENOSTI
INFERENČNÍ SYSTÉMY	Paměť na vědomé záměry (IM) / myšlení (levohemisférové) <ul style="list-style-type: none"> - analytické - sekvenční - zranitelné - pomalé - přesné - oddělené od emocí	Extenzivní paměť (EM) / cítění (pravohemisférové) <ul style="list-style-type: none"> - celostní - paralelní - robustní - rychlé - neurčité - těsný vztah k autonomním reakcím
ELEMENTÁRNÍ SYSTÉMY	Intuitivní regulace chování (IBC) <ul style="list-style-type: none"> - kontextuální - vázaná na více modalit - orientace na přítomnost a na budoucnost - anticipace - celostní - robustní	Rozpoznávání objektů (OR) <ul style="list-style-type: none"> - <u>dekontextualizované</u> - specifické po stránce modalit - orientace na minulost - <u>rekognice</u> - analytické - zranitelné

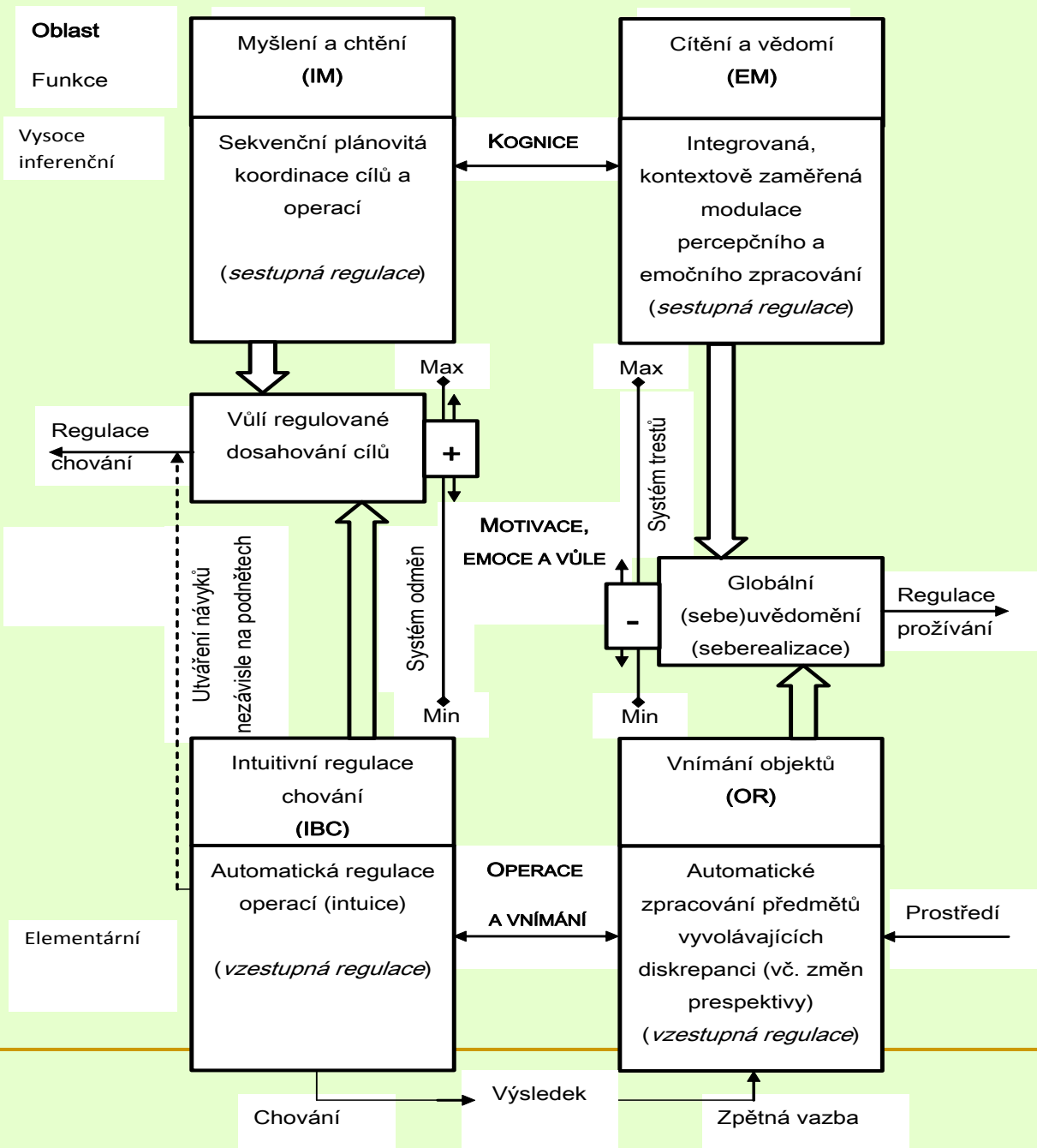
Afektivní a kognitivní systémy - lapidárně

- IBC odpovídá za akce, které není nutné plánovat („poškrábat se za uchem“) nebo jsou již naplánované.
- IM odpovídá za jejich plánování, registraci „úkolů“
- EM odpovídá za kontakt s vlastními obsahy, sebepojetím, rezervoáre tvořivých řešení, celkem životní zkušenosti
- OR odpovídá za registraci chyb, informací, na které je systém zkušeností „krátký“

- Negativní afekty mají význam pro **utváření zkušenosti**, protože umožňuje „vypnout“ celostní cítění (EM) a věnovat se nečekaným, překvapivým, rušivým (diskrepantním) informacím – vnímat je, „učit se z chyb“
- Pozitivní afekty mají význam pro **regulaci chování** – jejich přítomnost „energetizuje“ akci, „říká START“, nepřítomnost podporuje promýšlení, strategické plánování, pozdržení předčasné akce

PSI – modulační hypotézy

- 1) **První modulační hypotéza:** *kladné emoce a odpovídající aktivace systému odměn tlumí plánovité, analytické myšlení a razí cestu intuitivnímu usměrňování chování*
- 2) **Druhá modulační hypotéza:** *negativní emoce a odpovídající aktivace systému trestů tlumí vliv cítění na prožívání a aktivují funkci vnímání (senzitivní vnímání diskrepantních obsahů, konfliktů...)*

*Důsledek: pro zaznamenání nebezpečí, narušení neadekvátního schématu..., tzn, pro **učení** je nezbytná přítomnost negativní a/nebo redukce pozitivní emoce; pro **realizaci akce** nebo udržení vlastního záměru je třeba naopak redukce negativní emoce a/nebo generování emoce pozitivní. Je proto třeba umět „přecházet“ mezi pozitivními a negativními afekty a emocemi.*

Oblast
Funkce

Vysoce
inferenční

Elementární

Myšlení a chtění
(IM)

Sekvenční plánovitá
koordinace cílů a
operací
(sestupná regulace)

Cítění a vědomí
(EM)

Integrovaná,
kontextově zaměřená
modulace
percepčního a
emočního zpracování
(sestupná regulace)

Vůli regulované
dosahování cílů

Globální
(sebe)uvědomění
(seberealizace)

Intuitivní regulace
chování
(IBC)

Automatická regulace
operací (intuice)
(vzestupná regulace)

Vnímání objektů
(OR)

Automatické
zpracování předmětů
vyvolávajících
diskrepanci (vč. změn
perspektivy)
(vzestupná regulace)

KOGNICE

**MOTIVACE,
EMOCE A VŮLE**

**OPERACE
A VNÍMÁNÍ**

Regulace
chování

Regulace
prožívání

Utváření návyků
nezávisle na podnětech

System odměn

System trestů

Chování

Výsledek

Zpětná vazba

Prostředí

Max

Max

Min

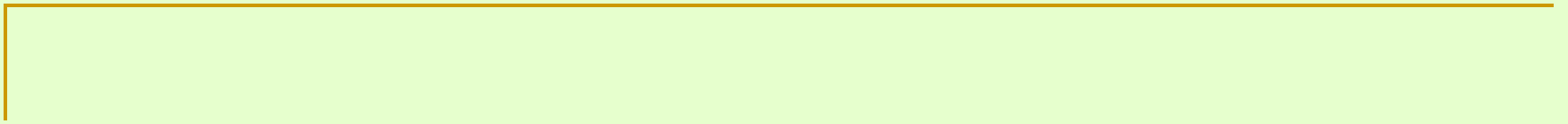
Min

PSI – funkční profily jednotlivých stylů/poruch

OSOBNOSTNÍ STYL: MOTIVAČNÍ TYP	PORUCHA	SENZITIVITA PRO		DOMINANTNÍ FUNKCE	PODPŮRNÉ FUNKCE
		ODMĚNY	TRESTY		
Sebejistý	disociální	střední	nízká	cítění	myšlení, IRCH ¹
Nedůvěřivý	paranoidní	nízká	nízká ³	myšlení, cítění	-
Rezervovaný	schizoidní	nízká	střední	myšlení	cítění, vnímání
Sebekritický	sebenejistý	nízká	vyšoká	myšlení, vnímání	-
Pečlivý	nutkavý	střední	vyšoká	vnímání	myšlení, IRCH ¹
Intuitivní	schizotypní	vyšoká	vyšoká	vnímání, IRCH ¹	-
Optimistický	rapsodický	vyšoká	střední	IRCH ¹	cítění, vnímání
Ctižádostivý	narcistický	vyšoká ²	nízká	vnímání, IRCH ¹	-
OSOBNOSTNÍ STYL: TEMPERAMENTOVÝ TYP		SCHOPNOST AKTIVACE			
		MOTORICKY	SENZORICKY		
Kritický	negativistický	nízká	nízká ³	myšlení, cítění	-
Loajální	závislý	nízká	vyšoká	vnímání, myšlení	-
Impulzivní	borderline	vyšoká ²	vyšoká	vnímání, IRCH ¹	-
Přijemný	histrionický	vyšoká	střední	IRCH ¹	cítění, vnímání
Klidný	depresivní	nízká	(vyšoká)	myšlení, vnímání	-
Ochotný	obětující se	vyšoká ²	(vyšoká)	vnímání, IRCH ¹	-

Vysvětlení některých „klasických“ fenoménů na základě PSI

- **Intrinsická a extrinsická motivace:** motivace na základě facilitace prostřednictvím self (EM) a prostřednictvím vůle – sebekontroly (IM)
- **Naučená bezmocnost:** „přesvědčení“ spíše jako důsledek funkcionálního deficitu než jeho příčina
- **Sebeinfiltrace a sebeodcizení:** osoby s (chronicky) inhibovaným cítěním mají tendenci zaměňovat vlastní a cizí záměry; snadněji si tak nechají „vnutit“ cizí záměr, případně si mohou být vědomy vlastních zájmů, ale chybí jim schopnost regulace prostřednictvím self – tedy schopnost své záměry realizovat.
- **Symbiotické vztahy:** funkce regulace negativních afektů není osobě vlastní a je „delegována“ na druhé lidi.
- **Ruminace, prokrastinace:** slabý systém self nedokáže „rozpoznat“ zda je myšlenka, pocit nebo aktivita pro osobu skutečně prospěšná, nebo reaguje jen na dílčí potřebu; není tak schopen od nevhodných „akcí“ upustit nebo záměry ignorovat.
- **Posttraumatický rozvoj:** rozšiřování sémantické sítě self na základě extrémního zážitku
- **Schopnost (sebe)relaxace:** schopnost generovat pozitivní afekt v reakci na afekt negativní („nezdolnost“, smích v reakci na úlek)
- **Histrionské „přehrávání“, obsedantní „akcionismus“:** vývojově ranější období seberelaxace
- **Narcistické či disociální sebeprosazování:** deficit ve schopnosti „připustit“ negativní afekt a „dezaktivovat“ tak idealizované self
- **Paranoidní vztahovačnost:** způsob aktivace „self“ v konfrontaci s ohrožujícími obsahy

---

V tuzemsku v užívání mnoho starších dotazníků

- Brněnský Osobnostní Dotazník (1995)
  - Cattelův 16PF (s normami jen ve verzi ze 70. let)
  - Eysenckovy(-vské) dotazníky
    - EPQ-R, B-JEPI, DOPEN
  - Gordonův osobnostní profil (GPPI, 1999)
  - KUD (1992)
  - Vlastnosti a projevy osobnosti (VAPO, 1993)
-

...zaměřených na interpersonální stránku osobnosti

- FIRO-B Dotazník interpersonální orientace (Schutz, 1976)
  - ICL Dotazník interpersonální diagnózy (Leary, 1982)
    - Nověji Wiggins (1995) Interpersonal Adjective Scales
-

A DOTAZNÍKY Oldřicha Mikšíka

■ BATERIE DIAROS

- SPARO
  - DUSIN
  - BAROM
  - SIPO
  - SUPSO
  - IHAVEZ, SPIDO, IHARO, VAROS
  - ...
-

BIP

- Bochumský osobnostní dotazník – inventář profesních charakteristik osobnosti
- Výběr osobnostních konstruktů – škál
  - motivace (profesní orientace)
  - pracovní chování – svědomitost, flexibilita..
  - sociální kompetence – orientace na tým, schopnost prosadit se...
  - psychická konstituce – stabilita, sebevědomí
- Recenze Testforum
<http://testforum.cz/domains/testforum.cz/index.php/testforum/article/view/TF2014-4-25/21#.VIHTEPkvcpE>
- Podobný LMI – 17 konstruktů souvisejících s motivací k výkonu

---

Dotazník konstruktivního myšlení

CTI

- CTI je osobnostní inventář, orientovaný na diagnostiku experienciální inteligence.
  - Tento typ inteligence vychází z teorie osobnosti S. Epsteina, rozlišující racionální a experienciální funkční soustavu.
  - 108 položek
  - Měří konstruktivní a destruktivní přesvědčení, která stojí za emoční inteligencí, copingem, a fyzickým a emočním well-beingem
-

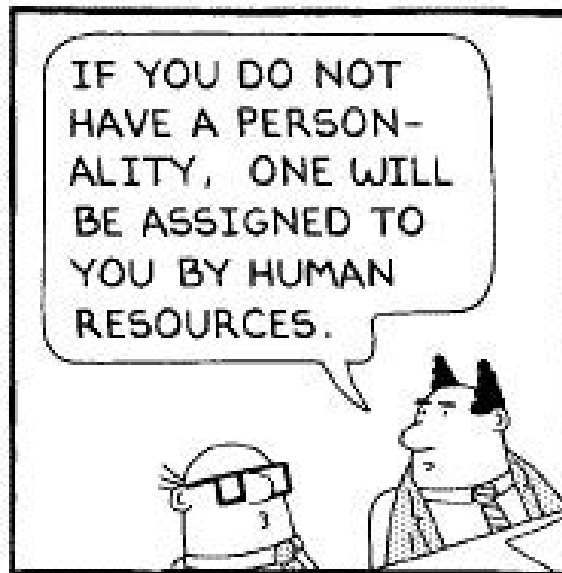

MBTI

- Myers-Briggs Type Indicator
  - Asi nejziskovější „přidělovač“ osobností na světě
  - <http://www.vox.com/2014/7/15/5881947/myers-briggs-personality-test-meaningless>
  - I v češtině ve více pololegálních verzích
  - Student styles questionnaire (SSQ) – viz diplomová práce Víta Gabrhela
  - GPOP – aktuálně v ČR - <http://www.testcentrum.com/testy/gpop>
-

www.dilbert.com scottadam@aol.com

© 2000 United Feature Syndicate, Inc. 1/4/00

Copyright © 2000 United Feature Syndicate, Inc.
Redistribution in whole or in part prohibited

INTERPRETACE

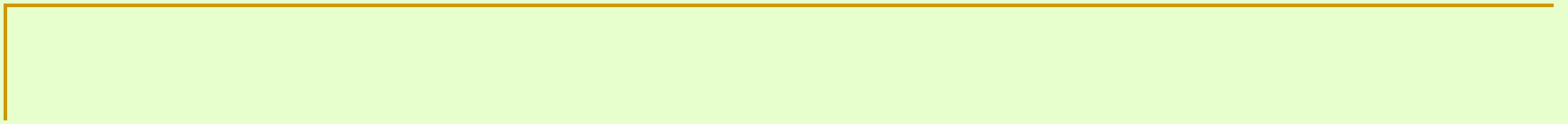
SELF-REPORTOVÝCH METOD

Posouzení, stanovení, popis (celé) osobnosti je náročný úkol.

- Teorie + data (test, pozorování) -> popis osobnosti

Interpretace není jen otázkou vyhledání patřičných prefabrikovaných popisů osobnosti

- Větší testy produkují **interpretativní zprávy**
    - Nezapomínat, že jde o prefabrikáty
    - Např. NEO-PI-R CZ zpráva
-

MMPI-2(-RF)

- Minnesotský multifazický inventář
- empiricky-klíčovaná klasika oboru (i u nás)
- „nejdelší dotazník“ – téměř 600 položek
- Restructured Form – snaha o teoretické zakotvení na úrovni položek
- 10 klinických škál, 6(8) validizačních
- mnoho odvozených škál a indexů
  - PSY-5 – osobnostní psychopatologie, model osobnostních rozdílů relevantních pro adaptivní fungování (Allan Harkness)

MCMI-III

[http://www.pearsonclinical.co.uk/Psychology/AdultMentalHealth/AdultForensic/MillonClinicalMultiaxialInventory-III\(MCMI-III\)/MillonClinicalMultiaxialInventory-III\(MCMI-III\).aspx](http://www.pearsonclinical.co.uk/Psychology/AdultMentalHealth/AdultForensic/MillonClinicalMultiaxialInventory-III(MCMI-III)/MillonClinicalMultiaxialInventory-III(MCMI-III).aspx)

- Millonův klinický multiaxiální inventář
- na teorii postavená moderní klasika (ne v ČR)
- teorie = psychodynamická charakterologie + DSM
- 11 základních škál, 3 validizační, mnoho odvozených

PID-5 – Personality Inventory for DSM-5

- Self-reportový dotazník pro diagnostiku poruch osobnosti
- Škály kopírují symptomy PO a měří je na dimenzích
- Volně dostupný od APA ... možnost překladů
  - česká verze na <http://www.testcentrum.com/soubor/DSM>
- Zatím bez norem, validizačních škál a dalších praktických náležitostí

Dotazník klinické analýzy CAQ

- Krug, Cattell (1980), Psychodiagnostika 1998 (Poledňová, Nociar)
  - Normální i patologické rysy (16PF+MMPI)
  - 16 normálních rysů osobnosti
  - 7 škál deprese a 5 faktorů MMPI
  - Používaný i doporučovaný,
  - Avšak bez českých norem (?) a s reliabilitami od 0,2...
-

16 PF: v dotazníku se prezentuje jako vykazující extravertované chování, vyhledávající vztahy k lidem, pružně se rozhodující, ovlivnitelný vnějšími a situačními proměnnými, nápadně neúzkostný a citově stabilní, poněkud nekompromisní a tvrdohlavý, přímý, sebejistý, společensky kurážný. Tendence odpovídat tak, aby se jevil v lepším světle, je mírně nadprůměrná.

Aktuální intelektové výkony posuzované osoby dosahují pásma průměru až lehkého nadprůměru /105-110 bodů IQ/ podle Raven.matic, kde je rozložení skorů v subtestech 12-12-10-11-8. Doba zpracování odpovídá průměru, nejsou patrné, žádné projevy poruchy pozornosti. V testu FDT je patrná výraznější identifikace s mužskou rolí a naznačen je sklon k agresí.

Baum-Test vykazuje sklon k expanzivnímu impulzivnějšímu jednání s dobrým sebevědomím a sebedůvěrou a naznačeny jsou pocity osamocení.

V metodě B-D-I je výrazně nadprůměrný sklon k verbální a nepřímé formě agrese, současně zvýšené pocity viny.

Dosažené skory: FA-0 NA-2,2 Ir-1,82 Ng-0 res-1,25 Pod-2 Va-4,62 Pv-6,6 -----

Rorschach-test vykazuje celkem běžné asociace bez výraznějších psychopatologických rysů, percepce vykazuje normální průběh od celku k částem a zpět, dominuje celkové uchopení podnětu, neulpívá na detailech, je vyvážená složka emocionální i racionální, obsahy asociací ukazují na lehce omezený vztah k lidem, spíše na orientaci na prosazení vlastních postojů, schopnost kritického myšlení a index reality není snížen. V protokolu se neobjevily žádné znaky poruchy myšlení, žádné znaky traumatický prožitků, žádný negativismus nebo náznak psychotické poruchy.

Lüscher-Test vykazuje sklon k **expanzivní aktivitě** a **silné obrany proti omezování vlastního rozvoje**, celková výkonnost není nijak narušena, je schopen různé obtíže překonávat „silou“, energií. Aktuální stav ukazuje na počínající vyčerpanost.

Dotazník IPDE nevykazuje žádné rysy psychické poruchy, jen při kvalitativním rozboru položek dotazníku se ukazuje **lehký projev paranoidního prožívání** / pocit, že je ohrožen a neví přesně čím/. Skory tohoto dotazníku jsou všechny nevýznamně nízké.

Bylo využito podrobného dotazníku MMPI, který ukazuje na osobnost, která může **v určitých situacích** vykazovat **hostilní až agresivní impulzy** jako **pasivní a nepřímý výraz zlosti**. V běžných situacích se dobře

kontroluje, **ale podle souběhu situace a svého aktuálního emočního stavu** může vykazovat i agresivní nebo násilné činy. Lze předpokládat, že bude **agresivně reagovat při větší frustraci** a bude spíše obviňovat druhé lidi ze svých obtíží. Má sklon vyžadovat od druhých lidí pozornost a souhlas, navenek bude konformní, **ale vnitřně bude rebelovat**, profil osobnosti podle skorů tohoto dotazníku ukazuje na rysy **pasivně-agresivní osobnosti**. Výrazně pozitivní je postoj k sobě, sklon k vůdcovství a somatizujícím reakcím v zátěži. Velmi vysoký je skor ukazující na silný obranný postoj vůči testování a silné obrany proti zasahování do vlastních záležitostí – TT=101 bodů, kdy standard skor dosahuje max.75 bodů / výsledky velmi dobře korelují jak s projekt.vyšetřením- Lüscher-Test a se standard.testem VAPO- viz dále/.

Ve standard. metodě VAPO / Vlastnosti a projevy osobnosti/ dosahuje zkoumaný vysokou míru stálosti v nejrůznějších situacích, tzn. že podněty a situace různé intenzity v nich nevyvolávají dlouhodobé subjektivní zátěže.

Je schopen racionálně plánovat přístup k problémům a k jejich řešení, dobře odolává rušivým vlivům, nepotrpí si na vnější efekty, v běžném životě „nestřílí od boku“.

Je dobře přizpůsoben v rámci rodiny, která představuje jeden ze zdrojů jeho stability. Celkově je silně extravertně orientován, netrpí sociálními zábrany, v soc. vztazích si věří, ale není moc ochoten se podřizovat vlivům soc. prostředí, je nezávislý na reakcích soc. okolí, je navyklý prosazovat své požadavky až na hraně sociální drzosti, skor je zde tak vysoký, že může indikuje lhostejnost k sociálním vztahům.

V porovnání se všemi výsledky v rámci celkového profilu posuzované osoby je velmi nízký skor na škále empatie a altruismu, což ukazuje na velmi věcně orientovanou osobnost, která je motivována úspěchem ve svém jednání a sebepotvrzováním.

Je spontánně družný, chce být středem pozornosti, dovede se chovat přirozeně. Škála SD ukazuje na vysokou sebedisciplinu a schopnost sebeovládání. U těchto osob není výraznější sklon podléhat citovým zážitkům a odolávat vzrušivosti prostředí a situace.

Podle skóre „aktivita“ je u posuzované osoby silná tendence „zasahovat do všeho“ – snaha dosahovat vlastní silou stanovených cílů.

Škála UN ukazuje na vysokou tendenci dosahovat za každou cenu úspěchu svojí nezávislostí, důležitý je současný momentální úspěch, který posuzované osobě zvyšuje sebevědomí, je schopen vynutit si vlastní postup a neustupovat jiným názorům- podle stylu „úspěch světa prostředky“. Současně dovede podle situace dosahovat úspěchu i

konformitou- pokud úspěch přispěje k jeho vlastnímu pozitivnímu sebehodnocení.

Dosažené vážené skory:

SST-100 SOR-70 SRO-88 PR-98 PS-92 DP-88 UP-98 EA-51 KP-65
SD-100 NS-58 SO-92 SH-53 SU-73 ZČ-69 ZD-81 AP-73 DO-80 AK-90
PC-79 UN-96 UK-92 FX-42

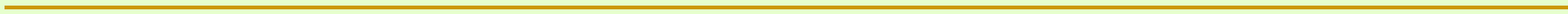
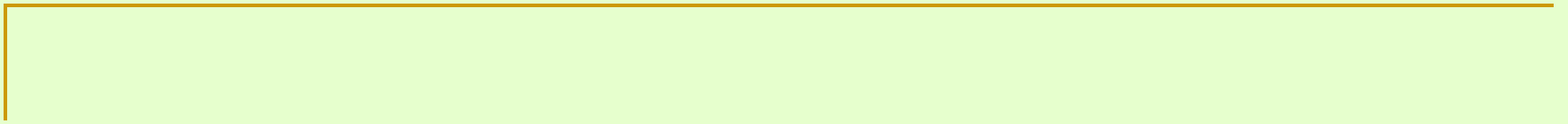
Následně byly výsledky ještě ověřovány jinou formou / BOD-h/, kde je „lži-skor“ na úrovni průměru: 6 bodů / norma v rozmezí 3-9/.

Podle položek metody vykazuje takový vztah k lidem, jaký byl již v základu popsán výše, a to snahu o plánování činností, což se mu příliš nedaří - většinou lidem věří, ale ne vždy- schopnost trvat na svém, když je přesvědčen, že má pravdu- snahu vést druhé, ochotu přijímat odpovědnost- schopnost lidi i ovládat- nenechat si líbit omezování- neochotu dokazovat omezenost druhým lidem- jednat s druhými podle toho, jak oni jednají s ním- jednat při jednání tak, aby nenarazil- neplýtvat energií na to, aby se někomu mstil- stát si na svých názorech. Podle rozboru položek „lži-škály“ je patrné, že poněkud přeceňuje své kladné kvality, ale je v jiných položkách vykazuje i normální sebekritičnost.

Diagnostika zájmů

- Převládá Hollandova teorie RIASEC, hledání shody mezi pozicí a zájmy
  - EN: SDS, Strong, Kuder
  - Self-Direction Search (Holland), česky Dotazník volby povolání (DVP)
    - dělali byste rádi to či ono?
    - třípísmenné kódy – vyhledávání v katalogích
  - Další podobné v ČR: AIST-R, OTPO, B-I-T II
-

Self-report symptomů

- Primárně klinické užití
- Normy pro rozlišení klinické a neklinické populace
- Beckova sebesuzovací škála depresivity pro dospělé BDI – II
- Symptom Checklist 90 Revised (Derogatis)
- Diferenciální dotazník depresivity (DDF, Steck, 2008)

ZADÁNÍ NA SEMINÁŘ

- Administrovat a vyhodnotit PSSI (jeden protokol – cizí(nouzově vlastní), **ANONYMNĚ**) – zahrnuje výpočet HS, převedení na T-skóry, vyplnění záznamového archu
- Pokuste se interpretovat výsledný profil vzhledem k převažujícím funkcím (aktivace afektivních systémů, zapojení kognitivních funkcí) a ke znalosti kontextu (přednosti, deficiency, potřeby, aktuální situace).

Děkuji za pozornost!
